

ข่าวสารด้านการเกษตรสหภาพยุโรป

สถานการณ์ | กฎระเบียบ | แนวโน้มในตลาดอาหารและสินค้าเกษตรยุโรป

ฝรั่งเศสออกกฎหมายห้ามใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติก ในผักผลไม้สดตั้งแต่ปี 2565

ฝรั่งเศสออกกฎหมายห้ามจำหน่ายผักและผลไม้ในบรรจุภัณฑ์พลาสติก ซึ่งจะช่วยลดขยะพลาสติกที่ไม่จำเป็นมากถึง 1,000 ล้านชิ้น/ปี คำสั่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายต่อต้านของเสียของฝรั่งเศส (France's Anti-waste Law) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดขยะพลาสติกและสนับสนุนระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน กฎหมายใหม่จะ**เริ่มมีผลบังคับใช้กับการจำหน่ายผักและผลไม้สดที่ไม่ได้ผ่านการแปรรูป (unprocessed) รวมทั้งหมด 30 ชนิด ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 เป็นต้นไป** ได้แก่

ผัก : กระเทียมต้น (leeks) ชูกินี มะเขือม่วง พริก (peppers) แตงกวา มันฝรั่ง แครอท มะเขือเทศผลกลม หัวหอม หัวไชเท้า กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก ฟัก (squash) หัวผักกาด (parsnips) แรดิช (radishes) แก่นตะวัน (Jerusalem artichokes) และผักจำพวกราก

ผลไม้ : แอปเปิ้ล ลูกแพร์ ส้ม คลิเมนไทน์ กีวี ส้มจีน มะนาว ส้มโอ (grapefruits) ลูกพลัม แดง สับปะรด มะม่วง เสาวรส และลูกพลับ

ส่วนผักและผลไม้สดอื่นๆ ฝรั่งเศสจะทยอยยกเลิกใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกเช่นเดียวกัน โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ตามกำหนดเวลา ดังนี้

- ตั้งแต่ 30 มิถุนายน 2566 เป็นต้นไป : มะเขือเทศผลเป็นพุ่ม มะเขือเทศผลรี มะเขือเทศขนาดเล็ก ต้นหอม early turnips ถั่วแขก Brussels sprouts องุ่น ลูกท้อ เนคทารีน และลูกพีช

- ตั้งแต่ 31 ธันวาคม 2567 เป็นต้นไป : ผักชิโครี หน่อไม้ฝรั่ง เห็ด early potatoes บรอกโคลี early carrot และเบบี้แครอท

- ตั้งแต่ 31 ธันวาคม 2567 เป็นต้นไป : ผักสลัด คอร์นสลัด (lamb s lettuce) หน่ออ่อน (young shoots) สมุนไพรหอม (aromatic herbs) ผักโขม ผัก sorrel ดอกไม้ที่ทานได้ ถั่วงอก (mung bean shoots)

- ตั้งแต่ 31 ธันวาคม 2567 เป็นต้นไป : เซอร์รี่ แครนเบอร์รี่ lingonberries และ physalis

- ตั้งแต่ 30 มิถุนายน 2569 เป็นต้นไป : ผลไม้ที่จำหน่ายให้ผู้บริโภคเมื่อสุกเต็มที่ และมีฉลากระบุว่าผลไม้สุกแล้ว

- ตั้งแต่ 30 มิถุนายน 2569 เป็นต้นไป : Sprouted seeds

- ตั้งแต่ 30 มิถุนายน 2569 เป็นต้นไป : ราสเบอร์รี่ สตอเบอร์รี่ บลูเบอร์รี่ แบล็กเบอร์รี่ มะยม (star gooseberry) เรดเคอร์แรนท์ แบล็กเคอร์แรนท์ และกีวีเบอร์รี่

กฎหมายห้ามจำหน่ายผักและผลไม้ในบรรจุภัณฑ์พลาสติกของฝรั่งเศสให้ระยะเวลาผ่อนผัน 6 เดือน โดยผู้ขายสามารถจำหน่ายผักและผลไม้ที่บรรจุหรือมีพลาสติกห่อหุ้มต่อไปได้อีก 6 เดือนนับจากวันที่กฎหมายเริ่มมีผลบังคับใช้ แต่ต้องผลิตหรือนำเข้ามาในประเทศก่อนวันที่ 1 มกราคม 2565 ส่วนผักและผลไม้สดอื่นๆ ที่กฎหมายเริ่มมีผลบังคับใช้หลังจากนั้นมีระยะเวลาผ่อนผันไม่เกิน 4 เดือน ผู้ฝ่าฝืนหรือร้านค้าปลีกที่ไม่ปฏิบัติตามจะถูกจำคุก 2 ปี และจ่ายค่าปรับ 100,000 ยูโร

กฎหมายใหม่นี้เป็นความพยายามของฝรั่งเศสในการจัดการปัญหาขยะพลาสติก และมุ่งพัฒนาห่วงโซ่อุปทานให้ยั่งยืนมากขึ้น ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการลดปริมาณขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้ว ทั้งยังส่งเสริมให้ประชากรหันมาบริโภคผักผลไม้ตามฤดูกาลหรือผลิตในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น รวมทั้งกระตุ้นการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลได้ กฎหมายใหม่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อผักผลไม้นำเข้ามากที่สุด โดยเฉพาะผักผลไม้สดนอกฤดูกาลที่ขนส่งมาจากทางไกล ซึ่งต้องใช้พลาสติกห่อหุ้มเพื่อลดการเน่าเสีย

สหภาพยุโรปกับการต่อสู้ปัญหาจากขยะพลาสติก

ภาคอาหาร-เครื่องดื่มของยุโรปใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกเฉลี่ยปีละ 8,200 ล้านตัน และตัวเลขดังกล่าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 2 ต่อปีระหว่างปี 2556 - 2560 เพราะจำนวนประชากรยุโรปและครัวเรือนขนาดเล็กเพิ่มขึ้น อีกทั้งพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไป โดยคนรุ่นใหม่นิยมซื้อสินค้าที่ความสะดวกสบาย (อาทิ ผักผลไม้ที่หั่นและบรรจุอยู่ในกล่อง/ถุงพร้อมใช้ หรือพร้อมทาน) ทำให้ความต้องการใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกในยุโรปเติบโต

สหภาพยุโรปได้ออกกฎระเบียบสหภาพยุโรปเพื่อต่อสู้กับปัญหาขยะพลาสติก ได้แก่ Directive 94/62/EC ว่าด้วยการจัดการบรรจุภัณฑ์ และ Directive (EU) 2019/904 ว่าด้วยการห้ามใช้พลาสติกแบบครั้งเดียวแล้วทิ้ง (single-use plastics) เพื่อป้องกันและลดผลกระทบของผลิตภัณฑ์พลาสติกบางชนิดที่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางทะเลและสุขภาพมนุษย์ รวมทั้งยุทธศาสตร์พลาสติกของสหภาพยุโรป (EU Plastic Strategy) ซึ่งตั้งเป้าหมายเพิ่มการใช้เคลือบบรรจุภัณฑ์พลาสติกเป็นอย่างน้อยร้อยละ 50 ภายในปี 2568 และเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ 55 ภายในปี 2573

นอกจากนี้ ภาคเอกชน รัฐบาลและ NGOs ในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญว่าจะร่วมกันต่อสู้ภัยพิบัติจากพลาสติก เช่น UK Plastic Pact มุ่งลดจำนวนบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่วางจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ต เร่งพัฒนานวัตกรรม และสร้างระบบรีไซเคิลที่แข็งแกร่งในสหราชอาณาจักร, Dutch Plastic Pact ตั้งเป้าหมายว่าผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์พลาสติกทั้งหมดจะต้องนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลได้ 100% ภายในปี 2568 และ France's packaging pact ที่สมาชิกให้คำสัญญาว่าบรรจุภัณฑ์ทั้งหลาย จะต้องถูกออกแบบอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (eco-designing) โดยสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ รีไซเคิลหรือย่อยสลายได้ 100% ภายในปี 2568

ฝรั่งเศสนับเป็นชาติแรกในสหภาพยุโรปที่ออกกฎหมายห้ามใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกในผักและผลไม้ เริ่มตั้งแต่ปี 2565 เป็นต้นไป ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการยกเลิกใช้ single-use plastic ทั้งหมด ภายในปี 2583 สเปนเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ออกกฎหมายคล้ายคลึงกับฝรั่งเศส โดยห้ามจำหน่ายผักและผลไม้ที่มีน้ำหนักน้อยกว่า 1.5 กิโลกรัม ที่บรรจุหรือห่อหุ้มในพลาสติกเริ่มตั้งแต่ปี 2566 เป็นต้นไป กฎหมายใหม่ของสเปนน่าจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค โดยซื้อผักผลไม้ในปริมาณที่มากขึ้น หรือเปลี่ยนมาใช้บรรจุภัณฑ์ที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้เพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนผ่านไปสู่บรรจุภัณฑ์ที่มีความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม

บรรจุภัณฑ์มีหน้าที่ปกป้องและรักษาคุณภาพ ความปลอดภัยของอาหารให้ผู้บริโภค ทำให้ขนส่งได้สะดวก และลดความสูญเสีย การใช้บรรจุภัณฑ์ในภาคอาหาร-เครื่องดื่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะบรรจุภัณฑ์พลาสติก แต่การผลิตพลาสติกต้องใช้ทรัพยากรมาก และส่วนใหญ่ถูกใช้เพียงครั้งเดียวแล้วทิ้ง กลายเป็นขยะที่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้เศรษฐกิจสูญเสียทรัพยากรอันมีค่าไป

ภาคอาหาร-เครื่องดื่มเป็นธุรกิจที่ใช้บรรจุภัณฑ์มากที่สุด จึงเป็นตัวแปรสำคัญในการลดขยะบรรจุภัณฑ์ โดยเปลี่ยนไปสู่การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ยั่งยืน และยึดหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) นั่นคือ

- **หลีกเลี่ยง/ลดการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่จำเป็น (Prevention/reduction)** : เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งซูเปอร์มาร์เก็ตในยุโรปค่อยๆ ยกเลิกการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่จำเป็น ลดขนาดและปริมาณการใช้บรรจุภัณฑ์ให้น้อยลง รวมถึงเปลี่ยนไปใช้บรรจุภัณฑ์ที่ทานได้หรือผลิตมาจากพืช อย่างไรก็ตาม การหลีกเลี่ยงหรือลดการใช้บรรจุภัณฑ์ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยอาหาร และไม่ทำให้ขยะอาหารเพิ่มขึ้น

- **นำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse)** : เป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในยุโรป แต่การนำบรรจุภัณฑ์พลาสติกกลับมาใช้ใหม่ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่แค่เพียงในระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่น เช่น กิจการส่งอาหารตามบ้าน หรือ take-away food ซึ่งลูกค้าสามารถส่งคืนบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่ใช้แล้วให้กับทางร้านเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ หรือบางประเทศนาระบบการมัดจำ-คืน เงินมาใช้กับขวด PET ซึ่งนอกจากช่วยลดขยะบรรจุภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง ยังก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ และสังคม

- **พลาสติกรีไซเคิล (Recycled)** : สหภาพยุโรปสนับสนุนการเพิ่มสัดส่วนของพลาสติกรีไซเคิลในบรรจุภัณฑ์อาหาร โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยอาหารเป็นหลัก การใช้พลาสติกรีไซเคิลจะช่วยลดแรงกดดันต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มการลงทุนในอุตสาหกรรมคัดแยกและรีไซเคิลขยะ รวมทั้งกระตุ้นการพัฒนาเทคโนโลยีแปรรูปพลาสติกที่ใช้แล้วให้มีคุณภาพเหมาะสมกับการนำมาบรรจุอาหารใหม่ อย่างไรก็ตาม ราคาพลาสติกมักผันผวนตามราคาน้ำมัน โดยการผลิตพลาสติกใหม่มีต้นทุนต่ำกว่าในช่วงราคาน้ำมันถูก จึงเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมผลิตพลาสติกรีไซเคิล

- **วัสดุทดแทน (Alternative materials)** : ผู้ประกอบการอาหารค่อยๆ เปลี่ยนจากการใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกไปสู่วัสดุทดแทนชนิดอื่นเพิ่มมากขึ้น เช่น กระดาษ พลาสติกชีวภาพ (bio-based plastic) พลาสติกที่ย่อยสลายได้ทางชีวภาพ (biodegradable plastic) เพราะดีต่อสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนมากกว่า แต่การใช้วัสดุทดแทนต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อมทั้งวงจรชีวิต ไม่แก่งแย่งใช้พื้นที่เกษตรกับพืชอาหารหรือควรผลิตมาจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร รวมทั้งควรมีระบบจัดเก็บและจัดการขยะพลาสติกย่อยสลายได้ที่มีประสิทธิภาพ

- **บรรจุภัณฑ์อัจฉริยะ (Intelligent packaging)** : เป็นบรรจุภัณฑ์นวัตกรรมใหม่ที่สามารถช่วยยืดอายุการเก็บรักษา ชะลอการเติบโตของเชื้อจุลินทรีย์ ควบคุมคุณภาพ ทำหน้าที่เป็นตัวชี้วัดระดับความสด/ความสุกหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอาหารได้อย่างแม่นยำมากขึ้น ทำให้การสูญเสียอาหารลดลง รักษาคุณภาพ และเพิ่มความปลอดภัยของอาหาร แต่ปัจจุบันการใช้บรรจุภัณฑ์อัจฉริยะยังจำกัดหรืออยู่ในขั้นทดลอง เพราะเทคโนโลยีนี้ยังไม่แพร่หลายมากนัก และมีต้นทุนสูงกว่าบรรจุภัณฑ์พลาสติกทั่วไป

ตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ที่ยั่งยืนในยุโรป
บริษัท Fazer ผู้ผลิตขนมปังและผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ในสวีเดนลดขนาดและความหนาของถุงพลาสติกที่ใช้บรรจุขนมปัง เพื่อลดการใช้พลาสติก

กล่องอาหารที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้หลายครั้งผลิตโดยบริษัท ReCircle (สวีเดน) และ Ecobox (ลักเซมเบิร์ก) ถูกนำมาใช้กับบริการจัดส่งอาหารตามบ้านหรือในร้านอาหาร

บริษัท KP ผู้ผลิตฟิล์มและบรรจุภัณฑ์อาหารรายใหญ่ในเยอรมนีผลิตกล่องบรรจุอาหาร/ผลไม้/เบเกอรี่จากพลาสติกรีไซเคิล 100% (rPET) ซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยโดย EFSA

บริษัท Arvid Nordquist ในสวีเดนเปลี่ยนมาใช้บรรจุภัณฑ์กาแฟที่ผลิตจากพลาสติกชีวภาพ 70% (Bio-PE) ที่เหลืออีก 30% จำเป็นต้องใช้พลาสติกจากเชื้อเพลิงฟอสซิล เพื่อปิดผนึกและปกป้องเมล็ดกาแฟจากการสัมผัสกับออกซิเจน

นัยยะสำหรับประเทศไทย

ในช่วงไม่กี่ปีข้างหน้าคาดว่าจะเห็นการเปลี่ยนแปลงของบรรจุภัณฑ์อาหารที่ทำนายในตลาดสหภาพยุโรป เพราะการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายในระดับประเทศและภูมิภาค โดยบรรจุภัณฑ์นอกจากทำหน้าที่ ในการรักษาคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารแล้ว ยังต้องคำนึงถึง ความยั่งยืน และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การที่ฝรั่งเศสออกกฎหมายห้ามใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกในผักและผลไม้ 30 ชนิดเริ่มตั้งแต่ปี 2565 และจะขยายการบังคับใช้ไปยังผักและผลไม้ชนิดอื่นๆ ภายในกลางปี 2569 จะกระตุ้นให้ผู้ประกอบการผักผลไม้ทั้งในและนอกสหภาพยุโรปต้องรีบปรับตัว โดยลดการใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกที่ฟุ่มเฟือย เปลี่ยนไปใช้วัสดุทางเลือกอื่นที่มีความยั่งยืนมากกว่าหรือพลาสติกชีวภาพที่ผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติ (เช่น ข้าวโพด เซลลูโลส แป้ง เปลือกมันฝรั่ง) ซึ่งย่อยสลายง่ายและไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

ประเทศไทยส่งพืชผักส่งออกไปยังสหภาพยุโรปมีมูลค่าเฉลี่ย ปีละประมาณ 2,000 ล้านบาทหรือมากกว่า 20,000 ตัน/ปี (เช่น มะละกอมะม่วง มะพร้าว ทูเรียน พริก หน่อไม้ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดหวาน พืชผักสวนครัวแช่เย็น) นำเข้าทางประเทศเนเธอร์แลนด์ และ ฝรั่งเศส การส่งออกผักและผลไม้สดมายังตลาดสหภาพยุโรป ต้องเข้มงวดกวดขันเรื่องสารตกค้างจากสารปราบศัตรูพืช เชื้อจุลินทรีย์ โรคหรือแมลงศัตรูพืช การควบคุมคุณภาพมาตรฐานในการผลิต และการตรวจสอบย้อนกลับอีกทั้ง ในอนาคตสหภาพยุโรปจะให้ความสำคัญกับความยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทานมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่วัตถุดิบที่ใช้ กระบวนการผลิต แปรรูปขนส่ง บรรจุภัณฑ์ ไปจนถึงการกำจัดของเสีย ซึ่งผู้ส่งออกผักและผลไม้สดของไทยต้องพัฒนากระบวนการผลิตให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง หลีกเลียง/ ลดการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่จำเป็น ใช้บรรจุภัณฑ์ที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุรีไซเคิล วัสดุทดแทนหรือวัตถุดิบจากพืช ซึ่งแม้จะทำให้ผู้ประกอบการมีต้นทุนเพิ่มขึ้นแต่เป็นกระแสที่ตลาดและผู้บริโภคเรียกร้อง และบางประเทศในยุโรปเริ่มออกเป็นกฎหมายบังคับใช้ และมีแนวโน้มจะบังคับใช้ทั่วสหภาพยุโรปในอนาคต

แหล่งข้อมูล

- ข่าว "France bans plastic packaging on fresh fruit and vegetables from January 2022" โดย IHS Markit, Food and Agricultural Policy
- รายงานการศึกษาเรื่อง "Recycling Food Packaging and Food Waste in Plastic Revolution" โดย European Economic and Social Committee